

František Ladislav Čelakovský – Toman a Lesní panna

Večer před svatým Janem
mluví sestra s Tomanem:
„Kam pojedíš, bratře milý,
v této pozdní na noc chvíli
na koníčku sedlaném,
čistě vyšperkovaném?“

„Do Podhájí k myslivci
musím ke své děvčici;
znenadáni nemám stání,
zas mě čekej o svítání.
Dej, sestřičko, dej novou
košiličku kmentovou,
kamizolku růžovou.“

Jiskra padla pod koníčkem,
sestra volá za bratříčkem:
„Slyš, Tománku, radou mou,
nedávej se doubravou:
objeď dolem k Svaté hoře,
ať nemám po tobě hoře,
dej se raděj v zápolí,
ať mě srdce nebolí.“

Nejel Toman doubravou,
dal se cestičkou pravou;
a v Podhájí u myslivce
nový domek jedna svíce,
hostí mnoho pospolu,
jizba plna hovorů.

Smutkem Toman obklopen
patří s koně do oken
děvče láskou jen rozplývá,
na ženicha se usmívá;
otec jedná námluvy,
matka hledí obsluhy.
Jedli, pili, rozprávěli,
dobrou vůli spolu měli,
žádný na to nic nedbal,
kůň že venku zařehal,
a mládenec zavzdychal.

Panna jenom snoubená
najednou se zarděla;
svědomí ji přece tlačí,
šeptá cosi sestře mladší.
Sestřička od večere
vyšla rychle za dvěře:
„Na věky se, Tomane,

milá s tebou rozstane,
jinému se dostane.
Najezdil jsi se k nám dosti,
dnes tu máme bližší hosti,
hledej sobě jinde štěstí.“

Toman koněm zatočil,
v širé pole poskočil,
zaťal zuby, smračil čelo,
kolem všecho neveselo.
Půlnoc byla, měsíc zašel,
sotva jezdec cestu našel;
prudce hned, pak loudavě
ubíral se k doubravě.
„Všecky krásné hvězdičky
ze tmy jsou se prosypaly,
proč vy, moje mladé dni,
ve tmách jste se zasypaly!“

Jede, jede doubravou,
les šumí mu nad hlavou,
větrík chladný z noci fouká,
nad ouvalem sova houká;
koník blýská očima,
koník stříhá ušima.

Cupy dupy z houštiny
letí jelen v mejtiny,
na jelínku podkasaná
sedí sobě Lesní panna;
šaty půl má zelené,
půl kadeřmi černěné,
a ze svatojanských brouček
svítí pásek na kloboučku.

Tříkrát kolem jak střela
v běhu koně objela,
pak Tomanovi po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalost dej,
jedna-li tě opustila,
nahradí to stokrát jiná.
Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalost dej!“
To když sladce zpívala,
v oči se mu dívala
Lesní panna na jelenu,
Toman cítí v srdci změnu.

Jedou, jedou pospolu
měkkým mechem do dolu,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň;
líbí-li se ti mé líce,
dám radostí na tisíce.
Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň!“
To kdy panna zpívala,
za ruku ho ujala;
Tomanovi rozkoš proudem
prolila se každým oudem.

Jedou, jedou dál a dál
podlé řeky, podlé skal,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, můj jsi, můj!
K mému bytu se mnou pluj;
světla denního v mém domě
věčně nezachce se tobě.
Švarný hochu, můj jsi, můj —
k mému bytu se mnou pluj!“

To kdy panna zpívala,
v ústa jezdce líbala,
v náručí ho objala.
Tomanovi srdce plesá,
uzdu pouští, s koně klesá
pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,
skáče koník do dvoru,
smutně hrabe podkovou,
řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila,
a rukama zalomila
„Bratře můj, bratříčku můj,
kde skonál jsi život svůj!“

Lesní panny – podle lidových pověstí mají noc před svatým Janem Křtitelem (24. 6.) největší moc nad člověkem, a proto není radno vydávat se v té doby do polí a lesů; doubrava – dubový les; kment – jemná tkanina

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Ohlas písní ruských. Ohlas písní českých*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1948. Toman a Lesní panna, s. 77 – 81.

- 1) Proč se Toman vydal v noci pryč? Jel tou správnou cestou? Dojel?
- 2) Proč neměl jet doubravou?
- 3) Má báseň reálný základ? (Mohlo se to skutečně odehrát?) Proč je tu Lesní panna?
- 4) Vyhledej prvky romantismu.
- 5) O jaký literární útvar se jedná (rychlý dějový spád, dialogy, tragický konec)?
- 6) Ve kterém díle světové literatury jste se s motivem smrti, způsobené lákáním nadpřirozené síly, setkali?

Řešení:

- 1) Jel za svou dívkou, tam dojel, ale našel ji při námluvách s jiným; domů už nedojel.
- 2) V lesích číhá nebezpečí (lesní panny apod.).
- 3) Ano, ať nešťastnou náhodou, nebo vlastním přičiněním (sebevražda z nepodařeného vztahu). Lidé si neuměli rozumově vysvětlit neštěstí, sváděli to na nadpřirozené síly.
- 4) Nešťastná láska; příroda – když respektuješ pravidla, nehrozí ti nebezpečí, současně jako rámeček – krásná příroda, tragický konec; nadpřirozené síly...
- 5) Balada.
- 6) Goethe - Král duchů.